

7. *Положення про електронний каталог Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського / Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського.* — Київ, 2011. — 6 с. — Рукопис.
8. *Ретроспективна каталогізація періодичних видань у Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського : інструкція / Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад. Огер Ю. М.].* — Київ, 2011. — 5 с. — Рукопис.
9. *Сукиасян Э. Р. Библиотечные каталоги : метод. материалы / Э. Р. Сукиасян.* — Москва : Профиздат, 2001. — 192 с. — (Современная библиотека).
10. *Ретрокаталогізація періодичних видань : технол. карти на основ. процеси роботи у від. наук. опрацювання док. і орг. каталогів / Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад. Огер Ю. М.].* — Київ, 2012. — 5 с. — Рукопис.
11. *Традиційні каталоги наукових бібліотек освітняєської галузі: організація, ведення й редагування : метод. рек. / [Любановська І. Г., Гаврилюк Р. П., Помчалова О. Г., Дубова Л. Г., Іванова Н. С., Гузняєва І. А., Коваленко С. Г.; за заг. ред. Любановської І. Г.]; АПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського.* — Київ, 2006. — 166 с.
12. *Чабан К. А. Рекалогізація: технологія і організація проведення в бібліотеці ХНУ / Чабан К. А. // Б-ка в освіт. просторі.* — 2006. — № 3. — С. 58—63.

В статтє рассмотрены особенности ретроспективной каталогизации в Государственной научно-педагогической библиотеке Украины имени В. А. Сухомлинского. Определены методы и технологии осуществления ретрокаталогизации периодических изданий. Освещены основные проблемы, которые возникают в процессе внесения ретроспекции периодических изданий в электронный каталог, и раскрыты возможности использования этих данных.

The article is focused on the peculiarities of retrospective cataloguing at V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine. The author determines the existing methods and technologies of retrocataloguing the periodicals, highlights the basic problems arising in the process of including the results of the retrospection in the electronic catalogue, and reveals the possibilities of using the obtained data.

Надійшла до редакції 24 грудня 2014 року

УДК 026:63]:001:8

Оксана Капралюк,

кандидат сільськогосподарських наук,
завідувач відділу науково-методичної роботи та наукового реферування
Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН

Науково-методична діяльність мережі наукових сільськогосподарських бібліотек: сучасний стан та проблеми

Висвітлено засади науково-методичної діяльності наукових сільськогосподарських бібліотек, роль Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН як методичного і координаційного центру. Проаналізовано сучасний стан мережі та її проблеми.

Ключові слова: мережа наукових сільськогосподарських бібліотек, методична діяльність, ННСГБ НААН, стан, проблеми.

Науково-методичне забезпечення та координування діяльності 210 наукових сільськогосподарських (с.-г.) бібліотек Мінагрополітики та продовольства України і НААН здійснює Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України (ННСГБ НААН) відповідно до чинних законодавчих актів, постанов та інструктивно-методичних документів. Так, згідно зі спільним наказом Мінагрополітики України (нині — Мінагрополітики та продовольства України) та Української академії аграрних наук (нині — НААН) "Про Центральну наукову сільськогосподарську бібліотеку УААН" № 178/45 від 01.07.2002 р. та постанови Кабінету Міністрів України "Про створення Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки Української Академії Аграрних Наук" № 1697 від 29 жовтня 2003 р. ННСГБ НААН є "...координаційним і методичним центром для сільськогосподарських бібліотек вищих навчальних закладів (ВНЗ) I—IV рівнів акредитації (р. а.) та науково-дослідних установ". Отже, функціонування ННСГБ НААН передбачає виявлення, вивчення, узагальнення та впровадження на основі дослідження й аналізу бібліотечної практики ефективних методів, прийомів і форм роботи шляхом надання організаційно-методичної допомоги книгозбірням мережі за всіма напрямками діяльності, здійс-

нення її моніторингу, забезпечення підвищення фахового рівня бібліотечних кадрів, розроблення нормативно-правової та науково-методичної документації. Так, лише за 2013 р. співробітниками відділу науково-методичної роботи та наукового реферування було розроблено сім методичних рекомендацій на допомогу бібліотечним працівникам. Серед них: "Планування роботи бібліотеки: методичні поради працівникам бібліотек аграрних вузів I—II р. а.", "Інноваційні підходи до організації бібліотечних виставок у наукових с.-г. бібліотеках: методичні поради", "Облік результатів довідково-бібліографічного обслуговування в наукових бібліотеках аграрних ВНЗ I—IV р. а.: методичні поради" та інші. Рекомендації на допомогу с.-г. бібліотекам мережі готують диференційовано, залежно від типів установ. Крім того, на замовлення Мінагрополітики та продовольства України було розроблено галузеві бібліотечні стандарти: Правила усталеної практики 73.2-37-111:2011 "Одномовний сільськогосподарський тезаурус. Створення та використання" (2011), а також СОУ 72.2-37-934:2013 "Основні вимоги до функціонування сільськогосподарських бібліотек" (2013).

ННСГБ НААН, відповідно до покладених на неї завдань, протягом останніх 14 років приділяє особливу увагу вдосконаленню роботи мережі наукових с.-г. бібліо-

тек. Проте цей напрям вимагає визначення загальних тенденцій їх розвитку та перспективного планування. Тому, починаючи з 2001 р., набула поширення науково-аналітична діяльність, яка полягає у вивченні змісту, форм, методів і статистичних показників роботи бібліотек. Завдання передбачають щорічний збір інформації за встановленою формою про діяльність установ, а саме щодо кадрового складу, інформаційно-бібліотечного обслуговування, культурно-просвітницької й інформаційно-бібліографічної роботи, формування фонду, науково-методичної, науково-дослідної, видавничої діяльності та матеріально-технічної бази; узагальнення відомостей та підготовку на їх основі інформаційно-аналітичних оглядів, які щорічно публікують у Бюлетені ННСГБ НААН, що виходить з 2001 р. За час його існування оприлюднено 14 науково-аналітичних оглядів.

Завдяки компетентним висновкам науковці аналітичного відділу мають можливість відстежити динаміку змін у бібліотеках, ухвалити відповідні рішення задля усунення недоліків і порушень та надавати консультативно-методичну допомогу.

Необхідно зазначити, що оглядові матеріали до 2014 р. розсилалися керівникам закладів, в яких діють бібліотеки, що спонукало їх до аналізу роботи власної книгозбірні порівняно з іншими установами. З 2014 р. Бюлетень ННСГБ НААН представлено в електронному вигляді на сайті бібліотеки.

Наведемо показники роботи книгозбірень ВНЗ I—IV р. а. та науково-дослідних установ (НДУ) за 2013 р.

Слід зазначити, що сьогодні мережа наукових сільськогосподарських бібліотек України нараховує 76 бібліотек НДУ НААН і 134 ВНЗ I—IV р. а. Мінагрополітики та продовольства України. Науково-аналітичний аналіз її кадрового складу засвідчив, що станом на 01.01.2014 р. в установах працювало 978 осіб, що на 48 менше порівняно з 2012 р. (1026 осіб). З 978 працівників 298 мали вищу фахову освіту, вищу нефармову — 435, середню спеціальну та середню загальну — 245 осіб.

Згідно зі статистичним аналізом цифрових показників інформаційно-бібліотечної діяльності наукових с.-г. бібліотек ВНЗ I—IV р. а. та НДУ зазначимо, що у 2013 р. кількість обслугованих користувачів становила 719 516 осіб проти 737 564 у 2012, що менше на 18 048 абонентів; кількість відвідувань у бібліотеках — 9 377 116 читачів у 2013 р. проти 10 107 087 у 2012, що менше на 729 971 осіб. Це пояснюється значним скороченням контингенту користувачів мережі, а саме абітурієнтів у ВНЗ I—IV р. а., та широким використанням інформаційних послуг Інтернету.

Одним із головних напрямів діяльності аграрних книгозбірень мережі є формування бібліотечного фонду, оскільки саме він є основою інформаційного забезпечення учасників навчально-виховного та наукового процесів. Вивчення стану галузевого інформаційного ресурсу цих бібліотек свідчить, що загальний фонд по мережі на 01.01.2014 р. становив 19 737 540 видань, що на 429 510 одиниць більше, ніж 2012 р. (19 308 030).

Фонд цінних і рідкісних видань у 2013 р. становив 167 826 видань, що менше порівняно з 2012 р. на 26 801 одиниць. Здебільшого це пояснюється проведенням експертної перевірки і оцінки фондів, внаслідок чого їх частину було переведено до загального фонду бібліотеки.

Аналіз галузевого інформаційного ресурсу установ свідчить про те, що процес комплектування бібліотечних фондів відбувається вкрай незадовільно. Так, у 2013 р. частка нових надходжень становила лише 188 673 видання, що на 36 771 одиницю менше, ніж у 2012 р. (225 444).

Та, незважаючи на нестабільність бюджетного фінансування, докладается максимум зусиль для поповнення

фондів книгами, періодичними виданнями. Основні джерела надходжень до бібліотеки — це дари вчених, наукових установ, книгообмін та передплачені періодичні видання.

Важливим фактором успішної роботи бібліотеки, досягнення високого рівня її розвитку є матеріально-технічна база. Слід зазначити, що за 2013 р. парк комп'ютерів збільшився на 35 одиниць і становив по мережі 1083, що на 35 машин більше порівняно з 2012 р.

Важливою умовою якісного інформаційно-бібліотечного обслуговування є автоматизація основних бібліотечних процесів.

Для формування власних електронних ресурсів важливим є придбання програмного забезпечення, технологічні можливості якого б дозволяли вирішувати завдання у логічному ланцюжку електронний каталог — читач — книговидач і підтримувати формат обміну даними. Станом на 01.01.2014 р. програмне забезпечення було відсутнє в чотирьох бібліотеках ВНЗ III—IV р. а. У ВНЗ I—II р. а. його мали лише 40 установ (із 116). Приємно відзначити, що кількість записів до ЕК у 2013 р. збільшилася на 370 926 (у 2012 — 446 881) і становила 817 807.

Важливою ділянкою роботи є проведення інформаційних масових заходів, під час яких бібліотеки репрезентують власні ресурси та можливості як для студентів, так і викладачів та науковців. Так, у 2013 р. бібліотеки ВНЗ I—IV р. а. та НДУ організували і провели 13 374 масові заходи, що на 889 більше порівняно з 2012 р.

Узагальнена інформація, подана у Бюлетені стосовно мережі наукових сільськогосподарських бібліотек, сприяє ухваленню науково-методичних рішень, спрямованих на виконання головного завдання цих установ — формування інтегрованого галузевого ресурсу і забезпечення інформаційної підтримки розвитку вітчизняної аграрної освіти, науки і виробництва. Крім оглядів, у Бюлетені розміщують розроблені інструктивно-методичні, нормативні документи, витяги із державних законів, що дає можливість створити комплексну систему організаційних, технологічних заходів, впровадити єдині методологічні засади діяльності бібліотек.

Для удосконалення роботи книгозбірень мережі в нових умовах фахівці ННСГБ надають консультації як в усній, так і в електронній формі.

Вирішення завдань подальшого розвитку наукових сільськогосподарських бібліотек як інформаційно-аналітичних, культурних, освітніх центрів насамперед залежить від забезпечення кадрами. Професійний ріст бібліотекарів є однією з основних функцій методичної роботи, яка має на меті розширення та поглиблення фахових знань відповідно до посади та обов'язків, освоєння нових тенденцій і технологій.

Серед колективних форм підвищення кваліфікації найпоширенішими є семінари та конференції, які проводить як ННСГБ НААН, так і інші установи, в тому числі й Головні бібліотеки Територіальних об'єднань. Починаючи з 2002 р., ННСГБ НААН як науково-методичний центр с.-г. бібліотек України разом з Інститутом післядипломної освіти НУБіПУ (м. Київ) організували постійні безоплатні двотижневі курси підвищення кваліфікації для працівників установ мережі. Їхня мета — допомогти бібліотекарям поглибити теоретичні та практичні знання, опанувати сучасні інформаційні технології тощо.

Програма орієнтована на навчання як молодих, так і фахівців зі стажем роботи з різних напрямів бібліотечної діяльності. За час існування курсів понад 500 осіб прослухали лекції й отримали свідоцтва. Лише у 2014 р. підвищили кваліфікацію 15 працівників із 10 аграрних ВНЗ I—IV р. а. Мінагрополітики та продовольства України, 7 осіб із 6 НДУ НААН та 13 фахівців ННСГБ НААН.

Як координаційний центр сільськогосподарських бібліотек України ННСГБ НААН безпосередньо та через Головні бібліотеки Територіальних об'єднань сільськогосподарських бібліотек організовує і спрямовує їхню діяльність на виконання спільно ухвалених рішень. Робота об'єднань регулюється відповідним Положенням і передбачає колективні заходи інформаційно-бібліографічного спрямування відповідно до запитів і потреб різних категорій користувачів; упорядкування, поповнення та ефективне використання власних інформаційних ресурсів на основі єдиного електронного каталогу; узгодження та кооперацію у комплектуванні бібліотечних фондів тощо.

Таким чином, наукові сільськогосподарські бібліотеки ВНЗ I—IV р. а. та НДУ нарощують інформаційний потенціал. Проте сьогодні є проблеми, вирішення яких сприятиме покращенню їх діяльності, а саме: придбання програмного забезпечення АБІС "ІРБІС" (слугуватиме налагодженню роботи з ННСГБ НААН та іншими бібліотеками мережі з обміну бібліографічними записами, у створенні корпоративного каталогу, підготовці повнотекстових баз

даних з огляду на потреби користувачів і наявні фонди); необхідно активізувати діяльність щодо створення і змістовного наповнення власних веб-сайтів та електронних ресурсів; сприяти організації навчання працівників бібліотек на курсах підвищення кваліфікації; організувати участь фахівців у науково-практичних конференціях та семінарах з питань бібліотечної роботи тощо.

Отражены основы научно-методической деятельности научных сельскохозяйственных библиотек, роль Национальной научной сельскохозяйственной библиотеки НААН как методического и координационного центра. Проанализировано современное состояние сети и ее проблемы.

The ambushes of scientific and methodological activity of scientific, agricultural libraries, role National scientific library NAAS as scientific and methodological and coordinating center is reflected. The modern condition of net and its problems are analyzed.

Надійшла до редакції 12 січня 2015 року

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

УДК 021.1:004.9

Тетяна Копитко,
бібліотекар I категорії
Фонду Президентів України НБУВ

Сучасні напрями оптимізації використання електронно-інформаційних ресурсів

У статті розглядається роль бібліотек в інформаційному суспільстві, зокрема сучасні напрями розвитку та використання оптимізованих електронно-інформаційних ресурсів на базі книгозбірень, нові підходи до їх каталогізації. Проаналізовано формування їх бібліографічного опису та забезпечення швидкого доступу суб'єктів наукової діяльності до оперативної й достовірної інформації.

Ключові слова: електронні ресурси, електронні бібліотечні системи, електронна бібліотека, віртуальна бібліотека, інформаційне суспільство.

Сучасний соціум переживає епоху глобальних змін — відбувається його структурна трансформація. Кількість, якість і ступінь використання інформації стають факторами, що визначають рівень розвитку країни та суттєво впливають на її статус у світовому співтоваристві. Сформувався новий соціальний порядок — інформаційне суспільство, в якому створено всі умови для задоволення інформаційних потреб громадян, організацій і держави.

Основним джерелом доступу до світового документного потоку є бібліотеки, для яких характерні власні напрями вивчення простору знань, що зумовлені як характером обслуговування, так і специфікою їх ресурсів. Невід'ємною складовою бібліотечної справи нині є саме цифрові колекції, що зумовлено насамперед зростанням обсягу інформації в електронному вигляді та поширенням мережних матеріалів у системі документальних комунікацій суспільства. Такі процеси, як самоархівування, створення електронних репозитаріїв в організаціях, розвиток глобальних відкритих архівів наукових статей призводять до

зміни ролі бібліотечної справи в процесі оприлюднення наукової інформації [4, с. 44]. Для більшості вітчизняних академічних установ одним із першочергових завдань оптимізації електронних інформаційних ресурсів (ЕІР) є зміцнення інформаційного потенціалу, що, зі свого боку, потребує ґрунтовного вивчення відповідних потреб користувачів. На відміну від системи засобів масової інформації та освіти, які пропонують громадянам вибірковий принцип доступу до даних, книгозбірні є інституціями сучасного суспільного процесу, що надають вільний доступ до надбань культури та знань у найширшому їх розмаїтті.

Сьогодні основним вектором розвитку процесів автоматизації в бібліотеці є формування інформаційного простору, який би дозволив здійснювати швидкий доступ до даних і провадити якісне та оперативне бібліографічно-інформаційне обслуговування [10]. Це передбачає найповніше розкриття змісту наявних ресурсів через створення бібліографічних баз даних, каталогів та картотек, котрі значно скорочують користувачам шлях до знань. Новітні технології